

УДК 821.111-34-312.9

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-1-21>**Олександра ВАСИЛЬЯНЦ,***orcid.org/0000-0001-5126-3597*

викладач кафедри англійської мови

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

(Миколаїв, Україна) *oh.smth@gmail.com*

ПОПЕЛЮШКА-КІБОРГ ТА ПОСТГУМАНІЗМ: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КЛАСИЧНОЇ КАЗКИ В РОМАНІ МАРІССИ МЕЙЕР «CINDER»

Затребуваність казки як жанру протягом багатьох років підтверджується успіхом багатьох авторів, які працювали і продовжують працювати у його рамках. Цей жанр продовжує розвиватися з великої швидкістю, а сучасні письменники роблять його більш популярним завдяки написанню так званих «fairy tale retellings». Так само, як і класичні казки, ретеллінги казок продовжують включати в себе різноманітні магичні елементи, але місце дії та характери персонажів можуть ставати діаметрально протилежними. Тому не дивно, що саме казка приваблює багатьох авторів своєю мобільністю у плані модифікації. Використовуючи усім відомі історії, які знайомі читачам із дитинства, письменники перевертають наше уявлення про казкових героїв, створюють їх зв'язок із сьогоденням та дають цінні уроки, які мають велике значення для сучасного суспільства.

Незважаючи на те, що жанр казки виник досить давно, інтерес до нього досі не слабшає. Дослідження жанру займалися і займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: О. Веселовський, Р. Волков, Е. Мелетинський, А. Нікіфоров, В. Пропп, Н. Фрай та багато інших.

У цій статті досліджується дебютний роман Марісси Мейер «Cinder», який починає серію книг під назвою «The Lunar Chronicles». Письменниця створила ні на що не схожу тетралогію, яка являє собою сучасну інтерпретацію класичних казок, дія яких відбувається у футуристичному майбутньому. Переплітаючи найрізноманітніші жанри (такі як young adult, фентезі, кіберпанк, наукову фантастику та антиутопію), Мейер розповідає нові історії класичних казкових героїв, які живуть у світі, де співіснують прості люди, андроїди, кіборги та раса «лунатиків». У першому романі «Cinder» вона розповідає новітні історії Попелюшки, її мачухи та зведених сестер, принца та навіть хрещеної феї. До того ж авторка звертається до теорії постгуманізму, прихильники якої зазначають, що механізми і комп'ютерні системи, які створені людським інтелектом, у недалекому майбутньому вийдуть на передній план еволюції розуму і поведуть за собою людей, які відстають у розвитку.

Саме таке незвичне поєднання жанрів разом із казковими мотивами і робить цю серію книг цікавим матеріалом для дослідження.

Ключові слова: брати Грімм, літературна казка, ретеллінги казок, Шарль Перро, фемінізм, фентезійна література.

Oleksandra VASYLIANTS,*orcid.org/0000-0001-5126-3597*

Lecturer at the Department of the English Language

Petro Mohyla Black Sea National University

(Mykolaiv, Ukraine) *oh.smth@gmail.com*

THE CYBORG CINDERELLA AND POST-HUMANISM: THE INTERPRETATION OF THE CLASSIC FAIRY TALE IN THE NOVEL “CINDER” BY MARISSA MEYER

The popularity of the fairy tale genre can be confirmed by the success of different authors who work within its compass. This genre continues to develop at a quick pace, and contemporary authors draw more attention to it by writing so-called “fairy tale retellings”. Like their classic versions, fairy tale retellings continue to include various magical elements. However, the setting and characters turn out to be absolutely different. As a result, it is no surprise that the fairy tale genre attracts a massive number of authors and impresses them with its modification opportunities. Using widely-known stories that people have been reading since their childhood, writers create brand-new characters, create their connection with the present day, and teach valuable lessons for modern society.

Even though fairy tales emerged quite a long time ago, the interest in this genre remains. Both native and foreign researchers (A. Veselovskii, R. Volkov, E. Meletenski, A. Nikiforov, V. Propp, N. Frey, and others) studied its peculiarities.

This article examines a debut novel “Cinder” by Marissa Meyer that opens her book series “The Lunar Chronicles”. The author created a unique tetralogy distinguishes that itself from others. It constitutes a modern fairy-tale retelling in which the storyline takes place in the futuristic setting. Meyer connected multiple genres (including young adult, fantasy, cyberpunk, science-fiction, and dystopia). Her characters live in a world where ordinary humans, androids, cyborgs, and the “lunatics” race coexist. In the first novel, she develops the story about Cinderella, her step-mother and step-sisters,

the prince, and Fairy Godmother. In addition to this, Meyer turns to the post-humanism theory. Its supporters claim that mechanism and computer systems created by means of human intelligence will be more progressive than people. In other words, they will lead others who lag in the area of development.

For this reason, such a peculiar connection of genres and fairy tale motives makes this book series decent research material.

Key words: *Cinderella, Charles Perrault, fairy tale retellings, fantasy literature, feminism, literary fairy tale, the Brothers Grimm.*

Постановка проблеми. Багато авторів прагнуть долати рамки традиційного словесного мистецтва та оновлювати жанрово-стильові форми. Тому не дивно, що інтерес до цього жанру казки продовжує зростати, а письменники дедалі частіше використовують класичні варіанти відомих казкових образів та сюжетів для написання «fairy tale retellings». Наприклад, Дж. Кемерон у своїй серії книг «Insanity» створює нову історію дівчини на ім'я Аліса Вандер, яка потрапляє до психіатричної клініки, а професор Картер Пілар використовує картини Л. Керрола, щоб знайти справжнє місце знаходження Країни Див. С. Дж. Маас у своїй серії книг «Двір шипів і троянд» розповідає нову історію Красуні та Чудовиська, яка відбувається у світі, де люди та феїри не можуть жити у злагоді. О. Крісто у своєму романі «To Kill a Kingdom» розповідає, якою була б історія Русалоньки, якби та була злою сиреною, яка має вбити принца, а не врятувати його. Саме тому дослідження ретеллінгів класичних казок є актуальною проблемою сучасного літературознавства.

Аналіз досліджень. Розвитку жанру казки присвячені наукові праці О. Веселовського, Р. Волкова, Е. Мелетинського, А. Нікіфорова, В. Проппа, Н. Фрая та інших. Нині поки що відсутні праці ґрунтовні наукові праці про дослідження ретеллінгів класичних казок, тому виникла необхідність дослідити один із його прикладів у сучасній зарубіжній літературі.

Мета статті – дослідити інтерпретації казкових образів й елементів такої класичної казки, як «Попелюшка», на основі першого роману «Cinder» із тетралогії М. Мейер під назвою «The Lunar Chronicles».

Виклад основного матеріалу. Якщо говорити про написання серії книг «The Lunar Chronicles», то процес її створення почався із задуму авторки написати історію, в якій Попелюшка втратила б на балу не просто черевичок, а цілу ногу. До того ж Мейер вирішила звернутися до популярного аніме «Сейлор Мун», тому перша книга почалася як фанфік до нього.

Події першої книги відбуваються в азійській частині світу. Сама авторка пояснює це тим, що вона хотіла віддати данину корінням історії про Попелюшку. Багато літературознавців зазначають,

що найдавніша версія казки про Попелюшку була створена в IX столітті у Китаї. До того ж багато науковців наголошують на тому, що кришталевий черевичок вперше з'явився саме в китайській традиції, в якій люди поклонялися жінкам із маленьким розміром ноги.

Якщо говорити про час та місце подій, то М. Мейер визначає їх як 126 Т.Е. (або ж Third Era, яка почалася після створення Східної Співдружності та після закінчення Четвертої Світової Війни). Письменниця переносить героїв у далеке майбутнє, коли у світі існують такі поняття, як Місячна Колонія та Східна Співдружність (яка представляє одну із шести основних держав, з яких складається Земля). У Східній Співдружності все ще зберігся «стиль старого світу» в моді та архітектурі. В азійських країнах завжди існували та продовжують існують певні норми, які вважаються непохитними. Це стосується і різноманітних манер спілкування, і одягу, і вираження емоції. Отже, можна зрозуміти, що Марісса Мейер зберігає консервативність Азії та її мешканців.

Повертаючись до самих казкових героїв, варто сказати, що вони живуть у майбутньому, створеному науковою фантастикою і сповненому безліччю нових технологій та інноваційних гаджетів. Лінн Сіндер, головна героїня, є кіборгом із металевими протезами замість руки та ноги і багатьма внутрішніми проводами та системами на 36,28%. Її чотири ребра також зроблені з металу, а хребці разом із механізмами в серці, карими очима та панеллю контролю, яка знаходиться в її черепі, були виготовлені людиною. Тут можна згадати про рух постгуманізму, послідовники якого вважають, що кіборги – це досконалі створіння, які виявляться набагато кращими за звичайних людей (Эйпштейн, 2016: 119). Але Марісса Мейер представляє зовсім іншу сторону технологічної еволюції.

Незважаючи на те, що Лінн Сіндер – найкращий механік у Новому Пекіні, яка отримала славу за свої надзвичайні навички в ремонті різних номанітних гаджетів, їй доводиться приховувати той факт, що вона є майже наполовину кіборгом. Лише кілька людей знають, що вона є не самою звичайною мешканкою Східної Співдружності. До того ж саме штучні частини тіла роблять її громадянином другого класу. Люди, які живуть у

часи Третьої Ери, не люблять кіборгів. Вони не просто здаються їм гидкими створіннями. Жителі Землі готові проводити над ними експерименти, аби врятувати звичайне людство. Теорія постгуманізму знаходить повністю протилежне відображення в цьому романі. Більша частина суспільства вважає, що кіборги – це недосконалі створіння, які не мають права на існування.

Сіндер має у всьому підкорятися своїй мачусі, а її єдиними друзями є її зведена сестра Пеоні та андроїд на ім'я Іко, який належить їхній родині. Якщо говорити про німецьку фольклорну традицію, то мачуха часто наділена міфологічними рисами відьми, інколи навіть людодітки. Образи мачухи та її дочок, які наділені нелюдськими рисами (одне чи три ока тощо), та пасербиці співвідносяться за опозицією «нелюд проти людини», яка акцентується на портретній характеристиці. Можна зазначити, що у випадку Сіндер та її мачухи, Лінн Адрі, та двох зведених сестер, Перл і Пеоні, ця опозиція має зовсім інший характер. Пасербиця виступає нелюдом (точніше, кіборгом), а її рідня – звичайними людьми.

Сіндер мріє про свободу та змогу вирватися на волю від її жорсткої мачухи. Їй хочеться не приховувати свої механічні руку та ногу, відкрити власний магазин, в якому буде працювати лише вона одна. Варто також зазначити, що поняття краси і через тисячу років залишаються такими самими, як і сьогодні. А ті люди, котрі чимось відрізняються від більшої маси, продовжують ховатися, все одно залишаючись «білою вороною» серед інших. Зустрівши принца Кая, спадкоємця трону Східної Співдружності, Лінн Сіндер нарешті отримує шанс змінити свою долю. Але той світ, в якому живе нова Попелюшка, приготував для неї ще більше випробувань, аніж світ класичних казок.

Смертельна хвороба під назвою «летумозис» потрохи вбиває більшу частину населення. У своїх симптомах ця хвороба нагадує чуму, один із найстрашніших випадків котрої був зафіксований у Китаї у 1334 році. Саме кіборгів використовують для тестування нових вакцин. Сіндер боїться, що одного дня вона стане однією з тих кіборгів, над якими науковці проводять експерименти. Тим часом загадкові жителі Королівства Місяця вже готові оголосити війну Землі і ніхто навіть не здогадується, на що вони здатні. Королева Левана (красива і жорстока жінка) бажає одружитися із принцем Каєм і здобути перемогу будь-якою ціною. Левана стає уособленням жорстокого, маніпулятивного правителя, який мріє про повний контроль над усім людством.

З одного боку, в цій книзі є майже усе те, що читачі очікують від «ретеллінгу» казки про Попелюшку. Добра дівчина, над якою знущається люта мачуха, зустрічає свого принца та закохується в нього. Але Марісса Мейер використовує лише знайомий «каркас» знаменитої історії та деякі базові елементи, аби створити щось, що зовсім відрізняється від казок Шарля Перро, братів Грімм, чи анімаційної інтерпретації, створеної кінокомпанією «Дісней». Образ Сіндер абсолютно руйнує стереотип, пов'язаний із тим, що Попелюшка обов'язково зустріне свого принца, який врятує її від злиднів. Іншими словами, Марісса Мейер додає феміністичного забарвлення класичній казці про Попелюшку. Головна героїня – це незалежна і енергійна, вперта і непоступлива дівчина; вона є вправним механіком, котрий вирішує боротися за своїх друзів навіть тоді, коли все здається невиправним. Вона робить усе, що можливо, аби не підпустити до себе принца, знаючи про своє тавро кіборга і про те, що їхні відносини не зможуть стати щасливими. Феміністична література у всіх її варіаціях виступає проти образу жінки як суб'єкта, яка обов'язково має зустрітися із Прекрасним Принцем. Для сучасної феміністичної літератури головним є не боротьба за соціальні права жінок та визволення сутності, а утвердження жіночої ідентичності. Навіть, коли Сіндер йде на бал, вона робить це не задля того, щоб знайти свого Принца. Вона робить це задля того, щоб запобігти катастрофі, яка може статися, якщо принц Кай погодиться одружитися з Королевою Леваною.

Якщо говорити про Кая, то він стає Імператором у дуже молодому віці після смерті свого батька. Він – надзвичайно добра людина, яка піклується своєю країною та долею людей, які в ній проживають. Принц завжди обирає те, що буде кращим для жителів країни, навіть якщо йому доведеться ризикувати власним життям та принести в жертву своє щастя. Але, незважаючи на усі свої чесноти, на фоні Сіндер він виступає набагато слабшим. Якщо дівчина готова боротися за власну країну, то хлопець готовий здатися від натиском Королеви Левани без жодного бою.

Варто звернути увагу на те, що обидві героїні ніколи не готові здаватися та ламатися під напором інших людей. Коли злі зведені сестри забирають у Попелюшки її гарні речі та змушують слідкувати за домом, вона витримує усі їх напади з ідеальною терпимістю. Так само, як і Сіндер, яка ледве примиряється з тим, що її мачуха ставиться до неї як до звичайної служниці, але їй все одно вдається опанувати себе: *«But all arguments would*

come to nothing. Legally, Cinder belonged to Adri as much as the household android and so too did her money, her few possessions, even the new foot she'd just attached. Adri loved to remind her of that. So she stomped the anger down before Adri could see a spark of rebellion» (Meyer, 2012: 24).

Через те, що дівчині доводилося спати поряд із камином та дихати попелом, героїню братів Грімм і стали називати Попелюшкою. Марісса Мейер використовує англійський варіант імені Cinderella і, скорочуючи його, називає головну героїню Cinder. Оскільки події відбуваються в азійській країні, то на першому місці зазначається прізвище Лінн, а вже потім саме ім'я Сіндер.

Якщо Попелюшка, яка була створена братами Грімм, виступає неймовірно набожною та молиться перед деревом, поруч з яким похована її мати, то Марісса Мейер не подає нам ніякої інформації щодо релігійних вподобань Сіндер. Авторка навіть не згадує про таке поняття, як релігія. Ми навіть не знаємо, чи існують у Третій Ері хоча б якісь релігії (буддизм, конфуціанство чи, наприклад, даосизм), які мають місце в Китаї в наші дні. Але вона створює абсолютно незвичайну заміну маленькій білій пташці, котра кожного дня прилітала до неї. Кожного разу, коли Попелюшка щось просила в неї, вони скидала з гілки саме те, що вона просила. Заміною усім птахам, які могли б стати друзями Лінн Сіндер, стає андроїд на ім'я Іко, який іноді забуває про те, що вона не є людиною. У ній вбудований чіп особистості, який працює з деякими перебоями. Повертаючись до теорії постгуманізму, треба зазначити, що, можливо, релігія дійсно відходить на задній план через тисячу років і на заміну їй приходить роботизація, адже майже в кожній родині є власний андроїд. Коли Сіндер заарештовують і забирають до лабораторії для експериментів, зла мачуха Адрі демонтує Іко. На щастя, дівчині все ж таки вдається врятувати чіп, і вона клянеться самій собі, що подарує своїй подрузі нове життя.

У казці братів Грімм король вирішує влаштувати бал, який буде продовжуватися три вечори, щоб його син зміг обрати собі майбутню дружину. А бал у Східній Співдружності проводиться з року в рік. Але на ньому принц Кай (на відміну від його канонічного попередника) навіть не думає шукати собі дружину. Але йому доводиться погодитися на шлюб із Королевою Леваною, яка погрожує йому війною Місяця та Землі. А сама Сіндер потрапляє на бал тільки через те, що з нею на зв'язок виходить дівчина-лунатик, яка говорить про те, що Левана хоче одружитися з Каєм, а потім вбити його, щоб встановити свою владу над

усією планетою Земля. Тому єдиною причиною відвідування балу для Сіндер було бажання повідомити принцу про майбутню небезпеку в особі королеви.

Попелюшка допомагає своїм зведеним сестрам підготуватися до балу. Її душа занадто добра, щоб відмовити їм у цьому проханні. Але Сіндер не доводиться допомагати своїй родині в пошиві суконь, адже молодша зведена сестра Пеоні помирає від летумозиса, а Адрі, будучи неймовірно злою на свою пасербицю, віддає її на досліди до королівської лабораторії принца Кая. Як зазначає Е. Мелетенський у своїй праці «Герой чарівної казки», в більшості казок саме мачуха стає уособленням зла (Мелетинский, 2005: 136). Вона завжди відправляє пасербицю подальше від дому, таким чином знімаючи із себе відповідальність за її виховання. Лінн Адрі відправляє Сіндер на досліди, аби позбутися пасербиці-кіборга, яка накликає на родину суцільні біди. До того ж Лінн Сіндер не відділяє сочевицю від попелу, щоб отримати дозвіл потрапити на бал. Сама Марісса Мейер відділяє Сіндер від її звичного життя – роботи на ринку, улюбленого андроїда Іко та зведеної сестри, яка ставилася до неї набагато краще, аніж її класичний образ.

На балу Сіндер розповідає Каю про мотиви Королеви Левани, але їй не вдається сховати від людей свою кіборг-особистість. Вона намагається вбити Королеву Левану, що їй, звичайно, не вдається, а потім ховається від охоронників і замість кришталевого черевичка втрачає свою ногу-імплант: *«The stairway stretched before her. Twelve steps and a Zen garden, a towering wall, a gate, the city – escape. On the fifth step, she heard the bolts snap. The wires tore loose, like tendons stretched to the max. She felt the loss of power at the base of her calf, sending a blinding warning signal up to her brain. She fell, screaming, and tried to block her fall with her left hand. A shock of pain jolted up her shoulder and into her spine. Metal clattered against stone as she crashed down to the gravel pathway»* (Meyer, 2012: 268). Після цього Сіндер одразу ж кидають за ґрати; принц не шукає по всій країні дівчину, в яку він закохався на балу, а її зведені сестри не відрубують собі пальці та не надрізують п'ятки, аби одягнути черевичок, як це відбувалося у казці братів Грімм.

Дізнавшись про те, що в Сіндер імунітет до летумозиса, в королівській лабораторії починають дослідження її імплантів, тому що дослідники вважають, що таємниця криється саме в них. Лінн Сіндер стала кіборгом у віці одинадцяти років. Але вона абсолютно не пам'ятає, як це ста-

лося, тому авторка знайомить читача з Доктором Ерландом. Усі читаті пам'ятають про хрещену фею Попелюшки, яка з'являється в казці Шарля Перро. Вона допомогла дівчині потрапити на бал, даруючи їй блискучу сукню, карету і кучерів до опівночі. Щодо братів Грімм, то вони не включили до своєї казки хрещену фею, а віддали право подарувати нову сукню тій самій білій пташці, яка вже згадувалася. Доктор Ерланд не допомагає Сіндер потрапити на бал, але розповідає їй те, що набагато важливіше за блискучу сукню, карету і кучерів. Оскільки Попелюшка, представлена нам Маріссою Мейер, зовсім не переймається своєю красою та зустрічами з принцями, а приділяє більше уваги долі Східної Співдружності, інформація про те, що вона є лунатиком, перевертає усе догори дригом. Її імунітет до летумозиса пояснюється тим, що вона народилася на Місяці, але Сіндер не виказує жодних здібностей, котрі властиві кожному лунатику. Наприклад, вона не вміє контролювати біополя людей, змушуючи бачити їх те, що їй заманеться. Можна зробити припущення, що письменниця використовує деякі стереотипи, які пов'язані з життям поза планетою Земля, адже ніхто не знає, хто проживає на віддалених планетах і на що здатні ті істоти. Згодом доктор Ерланд приходять до камери Сіндер та повідомляє їй, що вона насправді принцеса Місяця, Селена, яку люди вже давно вважають мертвою. До того ж він дарує їй нову ногу-імплант та руку-імплант, зброю, ліхтарик, викрутку та універсальний кабель-з'єднувач. Цей набір

предметів дійсно більше підходить для феміністичної моделі Попелюшки, аніж тої, яка чекає на Принца, котрий врятує її від усіх бід. Люди також ж говорять, що вбити Сіндер намагалася її тітка Королева Левана. Тут вже стає досить незрозумілим, кого дівчина має боятися більше – злу мачуху чи злу тітку з Місяця. На Землю Селену відправили вже з багатьма опіками та травмами, які могли бути загоєні лише одним способом – перетворенням дівчини на кіборга. Те, що Сіндер не знає про свої здібності, – також не випадковість. Зведений батько дівчини, Лінн Гаран, під час операції вставив у її шию спеціальний чіп, який і придушує її змогу контролювати людей.

Висновки. Можна зробити висновок, що Марісса Мейер представляє неочікувану трансформацію усім відомої казки про Попелюшку, яка відбувається через тисячі років після нашого сьогодення. Вона грає з теорією постгуманізму, показуючи, що прогрес і роботизація мають дещо негативний вплив на майбутнє суспільство. Авторка також грає з феміністичними мотивами, змінюючи ролі Попелюшки і Принца, роблячи дівчину незалежною від того, чи обере її Принц за дружину. Також варто сказати про те, що авторка використовує деякі сучасні стереотипи, щоб створити світ майбутнього. Це стосується як і майбутньої Азії, так і Місячної Колонії. Подальшим матеріалом для дослідження можуть стати наступні частини тетралогії, які розповідають нові історії таких казкових персонажів, як Червона Шапочка, Рапунцель та Білосніжка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Meyer M. Cinder. Feiwei & Friends, 2012. 400 p.
2. Мелетинский М. Е. Герой волшебной сказки. Москва – Санкт-Петербург : Академия исследований культуры, Традиция, 2005. 240 с.
3. Эйпштейн М. Н. От знания – к творчеству. Как гуманитарные науки могут изменять мир. Москва – Санкт-Петербург : Центр гуманитарных инициатив, 2016. 480 с.

REFERENCES

1. Meyer M. Cinder. Feiwei & Friends, 2012. 400 p.
2. Meletinskii M. E. Geroi volshebnoi skazki [The Hero of the Fairy Tale]. Moskva – Sankt-Peterburg : The Academy of Cultural Research, Tradition, 2005. 240 p. [in Russian]
3. Eipshtein M. N. Ot znaniia – k tvorchestvu. Kak gumanitarnye nauki mogut izmeniat mir [From Knowledge to Art. How Can Humanitarian Sciences Change the World]. Moskva – Sankt-Peterburg : The Centre for Humanitarian Initiatives, 2016. 480 p. [in Russian]